

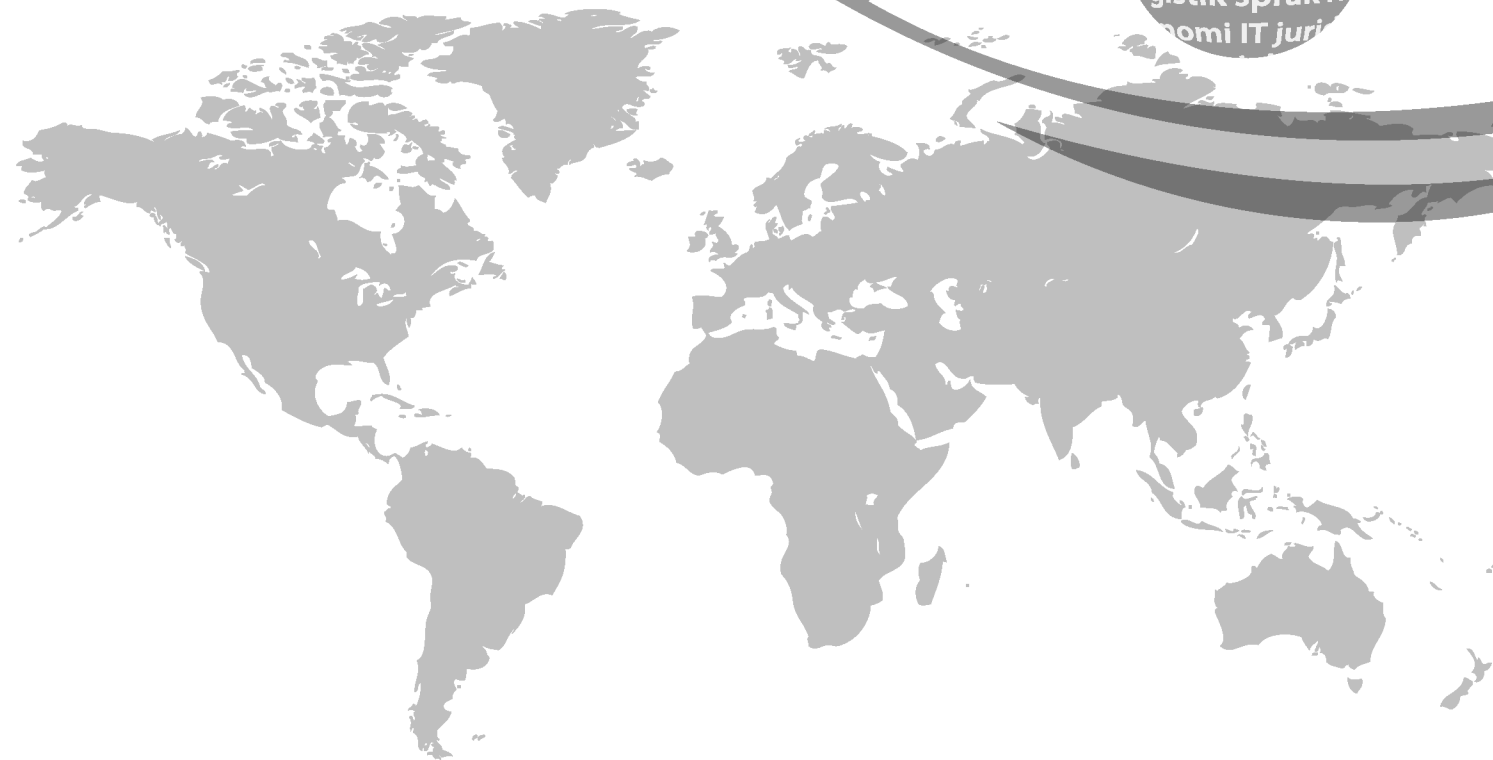

Ett säkrare Sverige i en osäker värld

FÖRSVARSMAKTEN

107 85 Stockholm. Tel: 08-788 75 00
www.forsvarsmakten.se

ÅRSÖVERSIKT 2015

MUST

ÅRSÖVERSIKT 2015

MILITÄRA UNDERRÄTTELSE- OCH SÄKERHETSTJÄNSTEN

© Försvarmakten

Omslagsillustration FMV – FSV – Grafisk produktion: Anna-Karin Wetzig.

Foto Combat Camera, Försvarmakten: Alexander Gustafsson sid 8, 12, 14, 18-19, 22-24, 26 och 29;
Joel Thungren sid 10 och 20; Kim Svensson sid 6.

Foto Försvarmakten: Peter Lidén sid 15 och 16; Anders Nyström sid 30; Försvarmakten sid 3.

Grafisk formgivning FMV – FSV – Grafisk produktion.

Tryck: FMV – FSV – Grafisk produktion – Lidingövägen 24, Stockholm.

ProdID 151119-001.

FÖRSVARSMAKTEN

Innehåll

Förord	3
Ny symbol för Must	4
Underrättelse- och säkerhetstjänsten 2015	5
Erfarenheter av informationssäkerheten	15
Försvarsattachéerna är en resurs vid Must	18
Tillsyn av Must	23
Underrättelsekontoret	25
Säkerhetskontoret	27
Stödkontoret	28
Vilka jobbar på Must?	29
Must i offentligheten	29
Verksamhetsidé och vision	31

Chefen Musts förord

“Ett säkrare Sverige i en osäker värld.” Så lyder visionen för Must. Att världen är osäker har vi sett många exempel på under 2015. Genom duktiga och hängivna medarbetare har Must bidragit på många sätt till att öka vårt lands säkerhet under dessa osäkra förhållanden.

År 2015 kännetecknades bland annat av fortsatt konflikt i Ukraina, hög militär aktivitet i Sveriges närområde och en allt intensivare konflikt i och omkring Syrien. Försvarsmakten fick i uppgift att delta i koalitionsens utbildningsinsats i Irak. Vi fick uppleva flera tragiska terrorattacker i och utanför Europa. För första gången höjdes hotnivån för terrorism till “högt hot” både för Sverige och i Försvarsmakten. Allt detta påverkar förstås Must i hög utsträckning.

Främmande underrättelsetjänster fortsätter försöka komma åt Försvarsmaktens skyddsvärden. Utvecklingen på IT-området med dess möjligheter och utmaningar får också konsekvenser för verksamheten. Behovet av säkerhetsskydd är minst lika stort som tidigare. Glädjande nog syns det tecken på ett ökat säkerhetsmedvetande på åtskilliga håll, men många behöver trots det göra ännu mer.

Samarbete med andra är en förutsättning för att vi ska kunna göra vårt jobb. Utanför Försvarsmakten vill jag särskilt lyfta fram det goda samarbetet med Säkerhetspolisen och FRA. Till det kommer vårt internationella samarbete som är intensivt och givande.

Det nya inriktningsbeslutet för Försvarsmakten påverkar också Must. Bland annat innebär det att vi från och med 2016 får en viss utökning av våra resurser. Därmed kan vi stegvis stärka vår förmåga när det gäller närområdet.

Must utvecklas också på andra sätt. Vår vision och verksamhetsidé är nu kompletterade med en symbol, som presenteras i årsboken.

Must har som ovan indikeras ett brett spektrum av uppgifter. Vi levererar underrättelser till regeringen och Försvarsmakten, vi leder säkerhetstjänsten i Försvarsmakten, samordnar signalskyddet för totalförsvaret och håller samman Försvarsmaktens utveckling av underrättelse- och säkerhetstjänsten. Och vi gör mycket mer än så. En årsbok av det här slaget kan bara ge några exempel på vad vi har gjort. Trevlig läsning!

Ny symbol för Must

I slutet av 2015 antog Must en identitetsmarkör; en symbol för att illustrera vad Must är och står för. Must har många uppdrag och verksamheten är mångfacetterad. Symbolen består därför av två delar för att representera Musts centrala verksamheter; underrättelsetjänsten och säkerhetstjänsten.

Korpen syftar på den fornnordiske guden Odens korpar Hugin och Munin som inhämtade underrättelser genom sina flygturer över världen. Korpen inramas av en befästning sedd ovanifrån. Den representerar det skydd av människor, teknik och information som utförs av säkerhetskontoret. Identitetsmarkören togs fram genom ett internt arbete på Must i samarbete med Riksarkivets heraldiska enhet, som har ritat själva symbolen.

Underrättelse- och säkerhetstjänsten 2015

2015 har liksom föregående år präglats av en intensiv säkerhetspolitisk omvärldsutveckling. Must arbetar med att ta fram analyser och underlag utifrån regeringens och överbefälhavarens inriktning. Must arbetar också med att skydda Försvarsmakten mot bland annat underrättelsehot och IT-hot. Den snabba omvärldsutvecklingen ställer krav på att vi ständigt utvecklar våra metoder. Samtidigt är det viktigt att det vi gör är transparent. Därför granskas vi kontinuerligt av den myndighet som har till uppdrag att granska vår verksamhet. När vi har möjlighet deltar vi i mediala sammanhang för att berätta om vår verksamhet för allmänheten. Här följer några nedslag i verksamhetsåret 2015 på Must.

FORTSATT HÖG AKTIVITET I NÄROMRÅDET

Intresset för vårt närområde ökar. Sedan Rysslands annektering av Krim och den efterföljande konflikten mellan Ryssland och Ukraina har närvaron av ryska och västliga förband i närområdet ökat. Det svenska närområdet har fått ökad militärstrategisk betydelse som en arena för säkerhetspolitiska markeringar och militärstrategisk positionering. Under 2015 har både ryska och västliga flygplan, fartyg

och förband bidragit till en fortsatt hög militär aktivitet. Närvaron av militära enheter i framför allt Östersjöområdet innebär en förhöjd risk för konfrontationer och incidenter. Detta påverkar också den svenska försvarsmakten genom behov av ökad bevakning, beredskap och övningsverksamhet. En stor del av Musts arbete under det gångna året har handlat om att förutse, förstå och beskriva verksamheter som de olika aktörerna genomför nära Sveriges gränser.

TERRORHOTBEDÖMNING MOT SVERIGE: ETT NATIONELLT SAMARBETE

Under 2015 drabbades Europa åter av konsekvenserna av de terroristnätverk som har vuxit fram i konflikterna i Syrien och Irak. I november miste 130 människor livet i en rad koordinerade terroristattentat i Paris utförda av medlemmar i, och sympatisörer med, Daesh. Även på andra håll i världen, i t.ex. Mali, Tunisien, Egypten, Afghanistan och Pakistan skedde större terroristattentat. Målen har varit såväl myndighetsrepresentanter som civila mål, som t.ex. turistanläggningar, skolor och icke-statliga organisationer.

Säkerhetspolisen beslutade i slutet av året att höja terrorhotnivån i Sverige till nivå 4. Nivåhöjningen följdes av chefen för Musts likalydande beslut avseende hotet mot Försvarmakten. Även om Sverige förskonats från större attentat under 2015, har det blivit allt tydligare att den säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden inte lämnar något land oberört, inte minst beträffande hotet från terrorism.

En av Musts uppgifter är att leverera underrättelser och bedömningar av hot mot rikets säkerhet. Must ökade under 2015 insatserna för att beskriva utvecklingen av hotet från internationella terroristgrupper och nätverk. Eftersom hotet från terroristgrupper inte sällan är gränsöverskridande kompletterar Musts bedömningar den nationella hotbedömning som Säkerhetspolisen ansvarar för. Must bidrar också till de strategiska bedömningarna av trender och långsiktiga skeenden inom terrorism genom sitt deltagande i det myndighetsöverskridande samarbetet Nationellt centrum för terrorhotbedömning, NCT.

Säkerhetssituationen i Mellanöstern, delar av Nordafrika och Sahelregionen samt i Sydasien är fortsatt gynnsam för terroristgruppernas aktiviteter. Dessutom ser Europa en trend av stigande terrorhotnivåer. Därför fortsätter Must, i samverkan med övriga försvarsunderrättelsemyndigheter, Säkerhetspolisen och internationella partners, att bidra till att stärka Sveriges förmåga att bemöta terrorhotet.

ISIL/ISIS/IS/Daesh:

Islamiska staten i Irak och Levanten har många förkortningar. Must använder sig av den arabiska förkortningen Daesh.

Nationellt Centrum för Terrorhotbedömningar (NCT), är ett samarbete mellan Must, Säkerhetspolisen och Försvarets Radioanstalt (FRA). På NCT arbetar medarbetare från alla tre organisationer tillsammans med att ta fram bedömningar kring terrorhotnivåer mot Sverige och i utlandet. Under 2015 har chefen för NCT kommit från Must.

MUST FÖLJER UTVECKLINGEN I SYRIEN OCH IRAK

Under året har händelseutvecklingen i Irak och Syrien avsevärt påverkat den säkerhetspolitiska och militärstrategiska utvecklingen i mellanöstern.

Daesh blev under slutet av 2015 tillbakapressat i Syrien och Irak, inte minst som ett resultat av den USA-ledda koalitionsbombningar. Daesh attackerades också från luften av såväl koalitionen som Ryssland, samt på marken av kurdiska styrkor, rebellerna samt regimen. Trots att Daesh led förluster lyckades de och Jabhat al-Nusra (al-Qaidas officiella gren i Syrien) ändå attrahera jihadisterna från regionen och omvärlden.

De ryska flyganfallen i Syrien riktades främst mot den väpnade syriska oppositionen och rebellerna snarare än Daesh.

Detta ledde till att regimen och regimtrogna styrkor vann mark i strategiskt viktiga områden.

Vissa militära framgångar mot Daesh i Irak har också skett under 2015. USA och koalitionsbombningar mot Daesh, samt Irans direkta stöd till de irakiska säkerhetsstyrkorna och främst till de allierade shiitiska miliserna har lett till att Daesh har tvingats till reträtt. De irakiska och kurdiska säkerhetsstyrkorna har dock haft begränsad förmåga till samordnad strid och är beroende av stöd från Iran och USA.

Den svenska försvarsmaktens utbildningsinsats i de kurdiska delarna av Irak har lett till ett ökat behov av att Must analyserar vad som sker i det område som berörs av insatsen.

ÖKAD AKTIVITET FRÅN ANDRA UNDERRÄTTELSETJÄNSTER MOT SVERIGE OCH SVENSKA INTRESSEN

Ett antal förhållanden har haft stor påverkan på hur hotet från främmande underrättelseverksamhet mot Sverige och Försvarsmakten utvecklats under de senaste åren. Den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet är den största faktorn i förändringen av hotbilden. Men det förekommer även underrättelseverksamhet riktad mot den allt snabbare tekniska utvecklingen i samhället, samt mot Försvarsmaktens ökande beroende av samhällskritisk infrastruktur.

Sveriges ökade militära aktiviteter i närområdet under senare år har lett till att en omfattande bredd av underrättelseförmågor riktats mot att följa den säkerhetspolitiska utvecklingen i området. Som en följd av detta har även försök att påverka svenskt beslutsfattande och opinion trappats upp. Sammantaget kan Must därför konstatera att underrättelseverksamheten mot Försvarsmakten ökat och breddats under senare år.

FRÄMMANDE UNDERRÄTTELSEVERKSAMHET

Den främmande underrättelseverksamhet som bedrivs i Sverige är omfattande och kartlägger företrädare för Sverige och Försvarsmaktens verksamhet. Utländska underrättelseofficerare som är stationerade i Sverige under diplomatiska täckbefattningar kartlägger såväl Försvarsmaktens förmåga och verksamhet, som civila samhällsviktiga funktioner. Det

förekommer regelbundet att främmande personer följer och på olika sätt dokumenterar Försvarsmaktens verksamhet. Vid flera av dessa tillfällen har personerna uppträtt offensivt. Must har även kunnat konstatera att främmande makt har bedrivit avancerad övervakning av Försvarsmaktens skyddsvärda övningsverksamhet.

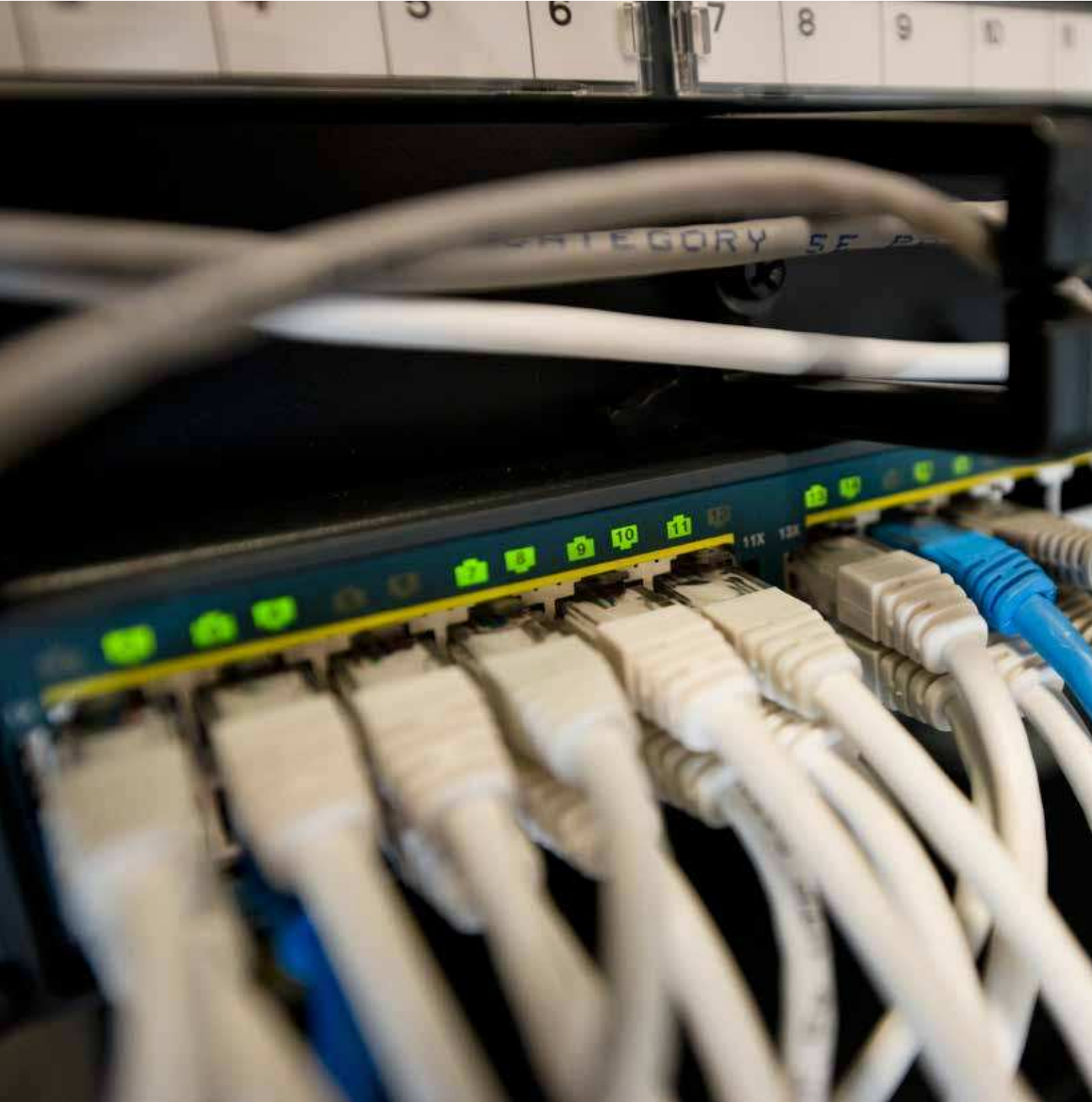
Företrädare för Sverige som arbetar utomlands har också utsatts för påtryckningar från värdlandets regeringar och, i vissa fall, från deras underrättelsetjänster. Must har märkt att staten i vissa värdländer agerar, med stöd av sina tjänster, både proaktivt och reaktivt mot svenska företrädare. Exempel på detta är då svensk beskickningspersonal utsätts för provokationer och psykologiska operationer för att störas i sitt dagliga arbete. Utöver detta har det förekommit svartmålningar av Sverige och svenska företrädare i media.

INTRESSE FÖR SVENSK TEKNOLOGI

Sverige är ett framstående land inom innovationer och högteknologi. Detta gäller bland annat utvecklingen av vapen och stödsystem. Att främmande makt på olika sätt tar del av denna teknologiska kompetens är problematiskt för Sverige. Den information som anskaffas av främmande makt kan sedan omsättas av respektive lands krigsmakt. I ljuset av detta kan Must konstatera att exportansökningar för känslig utrustning och teknologi ökar, sannolikt i syfte att utveckla främmande makts militära förmåga.

Sammanlagt kan Must därför konstatera att underrättelseverksamheten mot Försvarsmakten ökat under senare år

Erfarenheter av informationssäkerheten

Informationssäkerheten i Försvarsmakten är en komplex verksamhet med många intressenter. En av de största utmaningarna är Försvarsmaktens målsättning att integrera stora helheter i gemensamma IT-system. Den större mängden ansamlad information medför allt högre krav på att utveckla system och rutiner som är tillräckligt säkra och robusta för att kunna möta kraven på säker hantering av den skyddsvärda informationen.

Det exempel som här lyfts fram kommer från Försvarsmaktens gemensamma förvaltningssystem PRIO. PRIO kommer att omfatta den absoluta lejonparten av all information som berör bl.a. materielförsörjning, logistik och personal i Försvarsmakten och vara ackrediterat för att hantera hemlig information på nivån HEMLIG/RESTRICTED.

I december 2012 tillsattes en arbetsgrupp, ”Beredningsgrupp informationsvärdering”. Gruppens främsta uppgift var att, utifrån den övergripande informationsvärdering som ansvariga i Försvarsmakten gjort, ge förslag på säkerhetshöjande åtgärder och rutiner för en fortsatt hög informationssäkerhet. Under resans gång identifierades ett antal problemområden. En del av dem har nu lösts, men vissa är föremål för fortsatt utredning.

Beredningsgruppen har bl.a. skapat rutiner för borttagning av information ur systemet, om det i efterhand visar sig att den värdering av informationen som gjorts inte stämmer, eller att information med klassning högre än HEMLIG/RESTRICTED av misstag lagts in i PRIO. I detta sammanhang har även frågor om behörigheter i systemet och säkerhetsorganisation i PRIO behandlats.

Frågan om ansvar för informationen är viktig. Vem är ansvarig för information i våra försvarsmaktsgemensamma

system som t.ex. PRIO? Är det produktägaren av systemet eller är det den chef som är användare av informationen? Även om det finns regelverk och rutiner kring ägandefrågan, tillsammans med men- och skadebedömning, är det just ansvarsfrågan som ska tydliggöras ytterligare.

Exemplet med PRIO är det som kanske tydligast pekar ut komplexiteten i frågorna om informationssäkerheten i Försvarsmakten, och som i hög grad har dominerat säkerhetskontorets arbete med informationssäkerhet under 2015. Det finns även andra stora frågor, som kräver ett kontinuerligt arbete vid såväl säkerhetskontoret som på andra enheter inom Högkvarteret. Några sådana frågor är t.ex.

- Analys och åtgärder avseende IT-säkerhetsincidenter och resultat från säkerhetsskyddskontroller med avseende på informationssäkerhet.
- Samordning av ärenden rörande men- och skadebedömning vid informationsförluster eller befarade informationsförluster.
- Löpande arbete med reglering av informationsklassificering.

Försvarsattachéerna är en resurs vid Must

Must ansvarar för Sveriges försvarsattachéer. Under 2015 har vi haft 25 fasta försvarsavdelningar, med s.k. sidoackrediteringar till ytterligare 24 länder. Därtill finns åtta resande försvarsattachéer, som är baserade i Sverige.

Försvarsattachéerna är en viktig resurs för underrättelseproduktionen vid Must. De verkar också i det bilaterala främjandearbetet, Försvarsmaktens internationella verksamhet och andra myndigheters internationella uppdrag. De utgör också en viktig del i att främja och stödja försvarsmaterielexporten. Attachéerna utbildas vid Must innan de tillträder sin tjänst, och Must ansvarar också för regelbundna kontroller avseende förvaltning och säkerhet på försvarsavdelningarna vid Sveriges ambassader.

PETER LIDÉN OM ETT INTENSIVT ÅR SOM FÖRSVARSA-TTACHÉ I UKRAINA

När Peter Lidén sökte tjänsten som försvarsattaché i Ukraina var det för att han under en genomresa intresserat sig för landet. När han sedan kommit dit var läget ett annat, Ryssland hade intagit Krim och landet var i konflikt. Efter sex månader som attaché i Ukraina svarar Peter på några frågor kring sitt uppdrag.

Vad är ditt uppdrag som attaché?

Skulle jag förklara mitt uppdrag med en mening så är det att se till att Försvarsmakten inte blir överraskad av det som händer i stationeringslandet. I underrättelseprocessen blir attachéns roll att öppet inhämta information för att bedöma och sammanställa den och kommunicera den hemåt. Som

attaché har jag möjlighet att tala med människor på plats och på så vis få en kompletterande bild av utvecklingen och av sammanhang som man inte kan tillgodogöra sig på distans. Man blir en naturlig mottagare i landet man arbetar i och en kontaktperson gentemot Försvarsmakten och Must.

Hur är det att arbeta i ett land som befinner sig i konflikt?

Det är på flera sätt påtagligt att en konflikt pågår. Utifrån mitt uppdrag – att bevaka och skicka hem information till

Peter Lidén med Colonel Oleksandr Holub, Head of Medical Service, Special Operations Forces Department, Armed Forces of Ukraine.

Sverige – märker man att det, särskilt i en konflikt, florerar informationsoperationer från flera håll, det vill säga att desinformation och propaganda sprids. Staten sluter sig något och det är svårare att få fram fakta. Allt går också mycket fortare i en konfliktzon, så samtidigt som det är viktigt att bedöma vilken information som är ”sann” så är såväl möjligheten som den tid man har på sig mycket mer begränsad. Till det kommer att efterfrågan hemifrån ju ökar.

Under min första tid i Ukraina var det fortfarande öppna stridigheter. Därefter följde en tid, under september – oktober, som var lugnare. Sedan dess har konflikten fortsatt även om jag har märkt att det medialt har överskuggats av andra nyheter i Sverige. Tyvärr finns risken, både hemma och här, att man vänjer sig vid något som egentligen är onormalt.

Hur ser levnadsförhållandena ut?

I Kiev går det, som utsänd familj, att leva bra. Skolor, affärer och annat fungerar väl så bra som hemma. Det finns också mycket som på mikronivå går i en positiv riktning, det är dynamiskt och det finns en stor entreprenörsanda. Konflikten och dess effekter märks ändå tydligt även i

huvudstaden: de allra flesta man träffar har anhöriga som dödats eller som har drabbats personligen av striderna, fortfarande genomförs soldatbegravningar och olika högtidlighållanden i princip varje dag. Man stöter på krigsinvalida i tunnelbanan och ser ofta större grupper av militärer och säkerhetsstyrkor på gatorna. Dessutom påverkas självklart ekonomin och stabiliteten i statsapparaten, som ju skulle vara utmanad även utan den pågående konflikten; detta är något som märks på de människor man träffar.

Har du haft möjlighet att resa inom landet?

Jag har stora möjligheter att resa runt, och har besökt större delar av Ukraina. Vid ett besök nära gränsen kunde jag notera att många försöker leva ett så normalt liv som möjligt, trots att delar av byn är bombad och risken för minor är överhängande. I andra byar kunde det vara helt tomt på människor, som då flytt; medan ytterligare byar är helt sönderbombade.

Peter kommer att vara stationerad som försvarsattaché i Ukraina fram till sommaren 2018.

Tillsyn av Must

Must bedriver försvarsunderrättelseverksamhet och militär säkerhetstjänst. Den lag som är av grundläggande betydelse när Must bedriver försvarsunderrättelseverksamhet är lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet.

Att följa och respektera lagar och förordningar är en självklarhet för Must, som måste ha både uppdragsgivarnas och allmänhetens förtroende. Allmänheten kan inte ha detaljerad insyn i Must och dess verksamhet. Detta beror på behovet av att hemlighålla organisationens förmåga och metoder – inte minst med hänsyn till hotet från utländska underrättelseaktörer. Dessutom är ofta de underrättelserapporter och säkerhetsskyddsåtgärder som Must producerar sekretessbelagda. Frågor om sekretess och säkerhetsskydd är reglerade i lagstiftning. Tillsynsmyndigheternas granskningar är ett sätt att garantera att utomstående kan få insyn i vad Must gör, utan att det äventyrar säkerheten.

STATENS INSPEKTION FÖR FÖRSVARSENDERRÄTTELSEVERKSAMHET
Under 2015 har Försvarsmakten, inklusive Must, vid flera tillfällen granskats av Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamhet (SIUN). SIUN kontrollerar att försvarsunderrättelseverksamheten bedrivs i enlighet med lagen och förordningen om försvarsunderrättelseverksamhet. SIUN granskar också att lagen om behandling av personuppgifter i Försvarsmaktens försvarsunderrättelseverksamhet och militära säkerhetstjänst (även kallad PUL UNDSÄK) följs. I två fall har SIUN haft synpunkter på verksamheten. Försvarsmakten gör alltid en analys av

sådana synpunkter och vidtar de åtgärder som behövs. De granskningar som genomförts under 2015 har varit relativt omfattande och varje granskningstillfälle har förberetts noga med inspektionens kansli innan nämndens granskningstillfällen. Granskningarna är ett bra stöd för Försvarsmakten och Must, eftersom de tillför ytterligare perspektiv på verksamheten, som är svåra att få på annat sätt. Dessutom får Must stöd i att bedöma vilken typ av verksamhet som faller under lagen om försvarsunderrättelseverksamhet.

DATAINSPEKTIONEN
Att Musts verksamhet följer PUL UNDSÄK kontrolleras

även av Datainspektionen (DI). DI meddelade under 2013 ett antal förelägganden och ett påpekande som rör Musts personuppgiftshantering enligt den lagen. Must har sedan dess arbetat med att vidta åtgärder för att möta kraven från DI. Bland annat har en ny försvarsmaktsintern författning beslutats, nya rutiner för personuppgiftsbehandling fastställts, utbildning genomförts för samtlig personal och en särskild referens- och granskningsgrupp organiserats. Arbetet med åtgärder fortsätter under 2016.

www.sipun.se respektive www.datainspektionen.se

VAD GÖR MAN OM MAN ARBETAR MED IT-SÄKERHET PÅ SÄKERHETSKONTORET PÅ MUST?

Musts verksamhet omfattar många områden. Ett är granskning och godkännande av IT-säkerhetsprodukter och signalskyddssystem. Vi passar på att ställa några frågor till Patrik, som arbetar på tekniksektionen inom avdelningen för krypto- och IT-säkerhet.

Vad har du för bakgrund och hur länge har du arbetat på tekniksektionen?

Jag kom till sektionen för fyra år sedan. Jag är civilingenjör och har arbetat med IT sedan gymnasiet (slutet av 90-talet). Under hela tiden har säkerhetsfrågor varit ett av mina stora intressen.

Har dina kollegor samma bakgrund?

Mina kollegors bakgrund och kompetensprofiler varierar. Med tanke på sektionens uppgifter är det förmodligen inte särskilt förvånande att många är högutbildade, men vi värderar alltid kompetens och förmåga högre än formella meriter. Vi har ett stort behov av kompetenta och drivna medarbetare som är i världsklass inom sina respektive områden.

Kompetens i världsklass, det låter kaxigt.

Det är naturligtvis svårt att mäta objektivt. Våra motståndare lär tyvärr knappast berätta för oss i fall de lyckas ta sig in i våra system. Däremot är det uppenbart att om Försvarsmaktens system ska kunna stå emot de enorma resurser andra stater har för att utföra IT-angrepp så måste vi vara bland de bästa. Vid ett angrepp fungerar det inte att komma på andra plats, eftersom det skulle innebära att kritiska system kan slås ut, manipuleras eller avlyssnas. Om så sker försämras förmågan att försvara Sverige i kris och krig.

Så vad är det ni gör?

Förutom att vi ger expertstöd inom IT-säkerhetsområdet till övriga Must och Försvarsmakten så granskar vi IT-säkerhetsprodukter och signalskyddssystem för att bedöma i vilken utsträckning de förmår att skydda

Försvarsmaktens och Totalförsvarets information. Att en produkt blir godkänd av oss innebär att vi har förtroende för att den kan ge tillräckligt skydd för det användningsområde och den informationssäkerhetsklass godkännandet gäller för. På så vis är vi en leverantör av förtroende gentemot de som använder produkterna inom Totalförsvaret.

Vilka är utmaningarna?

Utmaningar finns det gott om! Den största är förmodligen tron att säkerheten i en produkt kan tillföras i efterhand. Extremfallet är de som tror att en produkt blir säker genom att den granskas. En av de stora legendarerna inom datavetenskapen, Dijkstra, konstaterade redan i slutet på 60-talet att tester endast kan påvisa förekomsten av brister, men aldrig frånvaron av dem. Samma sak gäller för våra granskningar. Säkerhet måste därför designas in i en produkt från början.

Detta leder till nästa utmaning, nämligen själva IT-industrin där fokus i hög grad ligger på att så snabbt som möjligt leverera en produkt som har en viss funktionalitet. För oss spelar det ingen roll hur många säkerhetsfunktioner en produkt har om vi inte kan lita på att de är ändamålsenliga, att de inte går att kringgå och att de dessutom är korrekt implementerade. Ett modernt IT-system har miljontals rader kod, och det kan räcka med att en enda av dem har ett enkelt slarvfel för att en allvarlig brist ska uppstå. För att vi ska kunna godkänna en produkt för de högre skyddsnivåerna krävs därför systematiskt kvalitets- och säkerhetsarbete genom hela produktens livscykel.

Vad är det bästa med jobbet?

Känslan av att det arbete jag utför gör skillnad för samhället betyder mycket för mig. Utöver det är det utan tvekan kollegorna, samt att jag hela tiden måste fortsätta att utveckla min kompetens. Omvärlden förändras fort, särskilt på IT-området, och för att sektionen även i framtiden ska ligga i framkant måste jag hela tiden inhämta ny kunskap och ompröva gamla sanningar.

BESÖKARE TILL MUST

Ring upp den Du skall besöka och anmäl ditt besök, så kommer din besöksmottagare och hämtar dig vid dörren.

Om din besöksmottagare inte svarar, ring krotterare och anmäl ditt

Musts organisation och uppdrag

Must

Den svenska försvarsmakten har i århundraden samlat in och sammanställt information om hot mot Sverige och förhållanden i utlandet, inte minst i krigs- och orostider i Europa. År 1905, under pågående unionskris med Norge, beslutades att en stående underrättelsetjänst vid Generalstabens (dåtidens motsvarighet till Högkvarteret) skulle inrättas. Det är detta årtal som ofta ses som startpunkten för den svenska militära underrättelsetjänsten. Den svenska säkerhetstjänsten grundades först ett årtionde senare och organiserades även den vid Generalstabens.

Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) blev till 1994, efter en omorganisering inom Försvarsmakten, och är idag en del av Högkvarteret. Must har en egen anslagspost och får särskilda föreskrifter från regeringen. Med den skyddsvärda verksamhet som bedrivs, följer också att Must har egna stöd- och ledningsfunktioner, som samlas under stödkontoret. Must är indelat i två verksamhetsområden: underrättelsetjänst och säkerhetstjänst. Organisatoriskt ligger dessa områden under underrättelsekontoret respektive säkerhetskontoret.

Underrättelsekontoret

VÅRA UPPDRAGSGIVARE

Musts uppgift vad gäller underrättelseverksamhet är att inhämta, bearbeta och delge underrättelser till stöd för svensk utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik samt i övrigt för kartläggning av yttre hot mot landet. Denna uppgift är reglerad i lagen om försvarsunderrättelseverksamhet. Must följer och utvärderar den utveckling i omvärlden som är av politiskt intresse och som svenska regeringsföreträdare behöver kunskap om för sin verksamhet. Några aktuella exempel är utvecklingen i Ryssland med den ryska försvarsreformen, utvecklingen i Ukraina och utvecklingen i Irak/Syrien. Regeringen ger varje år Must en inriktning om vilka områden (geografiska och funktionella) som ska bearbetas och rapporteras. Därutöver för Must fortlöpande en dialog med Regeringskansliet (försvars- och utrikesdepartementen) för att känna av vilka underrättelsebehov som finns och för att kunna justera underlagsframtagningen. Inom Must är det framför allt underrättelsekontoret som levererar underrättelser till regeringen och Regeringskansliet. Rapporteringen sker kontinuerligt i form av föredragningar, dialoger och skriftliga rapporter.

Musts andra huvuduppgivare är överbefälhavaren. Must lämnar underrättelser som behövs för den svenska militära beredskapen och försvarsplaneringen. Must stödjer också vid förmågeuppbyggnaden inom Försvarsmakten när det rör sig om att utforma nya system, som exempelvis nästa generations Gripenflygplan eller ubåtar. Rapporteringen sker kontinuerligt i form av föredragningar, dialoger och skriftliga rapporter. Underrättelsekontoret deltar också i olika arbetsgrupper inom Högkvarteret.

MUST STÖDJER INTERNATIONELLA INSATSER

Musts underrättelsekontor, genom nationella underrättelseenheten (NUE), har personal i de insatsområden där Försvarsmakten genomför internationella insatser, t.ex. i Somalia och Mali. Uppgifterna varierar alltifrån att försöka

förutse och varna för hot mot våra förband i ett insatsområde, till att inhämta den information om läget i landet eller regionen som regeringen efterfrågar.

EN ALL SOURCE-ORGANISATION

Eftersom utvecklingen i omvärlden är i ständig förändring, förändras även uppdragsgivarnas behov över tid. Några exempel från senare tid är underrättelser om den ökande globala terrorismen, nya former av krigföring, påverkansoperationer via olika typer av media samt verksamhet inom det så kallade "cyberområdet" (inträngning i svenska IT- och ledningssystem).

För att lösa sina uppgifter har underrättelsekontoret ett antal källor inklusive ett brett samarbete med internationella partners och organisationer. Extern information kommer bl.a. från Försvarets Radioanstalt (FRA) och Säkerhetspolisen. Musts underrättelsekontor har dessutom inhämtningskapacitet inbyggd i organisationen genom t.ex. en bildunderrättelseavdelning. Inom Must sker dessutom nära samverkan med de andra kontoren.

I det dagliga arbetet analyserar analytiker inkomna underlag. Arbetet kan också ske i arbetsgrupper som är tematiskt eller geografiskt indelade. Must är en så kallad "all source" – organisation, dvs. en organisation som sammanställer information från olika underrättelsekällor. I brådskande fall kanske inte en fullständig analys hinner göras, då delges uppdragsgivarna istället information successivt.

Sammantaget har efterfrågan på underrättelseinformation från uppdragsgivarna vuxit kraftigt de senare åren, på grund av den osäkra utvecklingen i närområdet och i stora delar av världen i övrigt. Efterfrågan ser ut att fortsätta öka. Musts underrättelsekontor jobbar kontinuerligt med att utveckla verksamheten för att hela tiden kunna tillgodose uppdragsgivarnas behov av underrättelser inom nya områden.

Säkerhetskontoret

Den militära säkerhetstjänstens uppgift är att upptäcka, identifiera och möta säkerhetshot som riktas mot Försvarsmakten och dess intressen i Sverige och utomlands.

DEN MILITÄRA SÄKERHETSTJÄNSTEN

Säkerhetstjänst är något som bedrivs på alla nivåer i Försvarsmakten, även om det inte alltid benämns på det sättet. Alla chefer oavsett nivå är inte bara ansvariga för verksamheten, utan också för säkerhetsskyddet. Alla medarbetare har också ett ansvar i sammanhanget bl.a. genom att vara vaksamma, och alla har en skyldighet att säkerhetsrapportera misstänkt verksamhet eller beteende. Det innebär att en viktig del i att upptäcka, identifiera och möta säkerhetshot utförs av den del av personalen som inte har säkerhetstjänst som huvuduppgift.

Den militära säkerhetstjänsten är ett uttryck för de organisatoriska delarna i den centrala och regionala ledningen av Försvarsmakten som ansvarar för att planera, leda, genomföra och följa upp militära säkerhetstjänsten. Säkerhetstjänsten finns vid Must, Insatsstaben med taktiska staber och militärregionstaberna. De vid Must som har ansvaret för den militära säkerhetstjänsten arbetar på säkerhetskontoret. Säkerhetskontorets arbete omfattar säkerhetsunderrättelse-tjänst, säkerhetsskyddstjänst och signalskyddstjänst.

SYFTET MED DEN MILITÄRA SÄKERHETSTJÄNSTEN

Den militära säkerhetstjänsten syftar till att bevara de skyddsvärden som främst berör Försvarsmakten och skyddet av Sveriges säkerhet. Dessa skyddsvärden brukar kategoriseras som personal, materiel, information, anläggningar och verksamhet. Säkerhetsunderrättelse-tjänstens uppgift är att klarlägga säkerhetshot och ta fram hotbild för den verksamhet som är säkerhetshotad. Säkerhetsskydds- och signalskyddstjänsten ska skydda Försvarsmaktens skyddsvärda tillgångar från dessa säkerhetshot. När säkerhetstjänsten gör detta genomförs så kallade säkerhets-skyddsåtgärder och signalskyddsåtgärder.

Säkerhetstjänst handlar i korthet om att klarlägga vad som är skyddsvärt, vad som hotar oss och hur vi skyddar oss.

Säkerhetshot mot Sverige och Försvarsmakten kan förekomma i form av underrättelseverksamhet, sabotage, subversiv verksamhet (bl.a. påverkanskampanjer med hjälp av media), terrorism och kriminalitet. Så kallad hybridkrigföring har fått ökad betydelse i hotbilden. Det begreppet innebär att militära, irreguljära och civila (politiska, diplomatiska och ekonomiska) metoder används för att nå ett samordnat mål i olika skeden av en konflikt, på samtliga konfliktnivåer. Detta innebär i sin tur att hoten manifesterar sig på nya sätt. Därmed uppstår en ökad osäkerhet om vilka typer av hot som kan väntas i vilket skede, men också om att avgöra vad en specifik händelse indikerar för fortsättningen. Hybridkrigföring innebär också angrepp mot t.ex. elförsörjning, finansiella system och telekommunikation, som ofta inte är så robusta, liksom mot Försvarsmaktens informationssystem och infrastruktur.

Tillsammans med andra myndigheter verkar säkerhetskontoret verkar i olika sammanhang för förbättrad informationssäkerhet i samhället. Under året har ett antal betänkanden remisshanterats som kommer att stärka säkerhetsskyddet, informationssäkerheten och samhällets motståndskraft mot angrepp. Dessa betänkanden med förslag på förändringar i lagstiftning är till del ett resultat av de senaste årens samarbete myndigheter emellan.

SÄKERHETSTJÄNSTENS DILEMMAN

En kedja är inte starkare än sin svagaste länk – ett gammalt ordspråk, men också ett ledord inom säkerhetstjänsten.

Det som är säkerhetstjänstens dilemma är att våra skyddsvärden ska bevaras under lång tid, med många aktörer

inblandade i olika skeden, vilket innebär att följande tre frågor hela tiden måste kunna besvaras:

- **Vad** är skyddsvärt?
- **När** är det skyddsvärt?
- **Vem** har ansvaret?

Säkerhetsarbete rätt utfört i rätt tid sparar tid och pengar

Den militära säkerhetstjänsten har en central roll i att åstadkomma detta, men det är minst lika viktigt att målbilden delas av hela Förvarsmakten, andra inblandade myndigheter och leverantörer i alla steg. Säkerhetskontoret verkar för att uppnå ett avvägt säkerhetskydd genom att ta fram aktuella hotbilder, delge dessa och utbilda myndigheter och företag, utarbeta regelverk och handböcker för säkerhetsskydd, föreslå åtgärder, medverka i framtagning av IT-system och signalskydd samt godkännande och tillsyn av säkerhetsskydd.

De senaste årens positiva trend för säkerhetstjänsten har fortsatt även 2015. Intresse, förståelse och efterfrågan har ökat och det syns också i tillsynsverksamheten. En analys av genomförda tillsyner har lett till slutsatsen att brister i säkerhetsskyddet ofta beror på attityden till säkerhetsskydd, framför allt hos ledningen. Detta är något som vanligtvis resulterar i bristande säkerhetsplanering. Dessa erfarenheter har under året kommunicerats till Förvarsmakten som grundläggande åtgärder för ökat säkerhetsskydd.

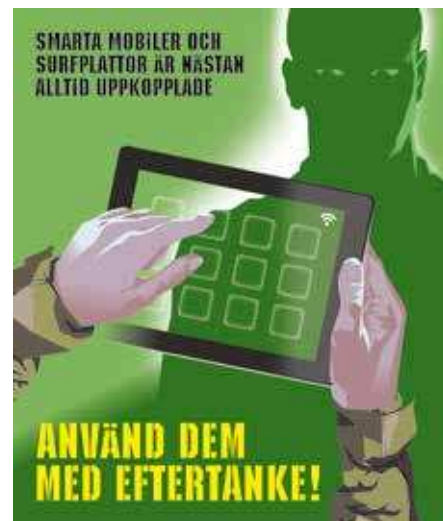
GRUNDLÄGGANDE ÅTGÄRDER FÖR ÖKAT SÄKERHETSSKYDD

Erfarenheter huvudsakligen från genomförd tillsynsverksamhet, men även från säkerhetsrapportering, har lett till följande tips för ett bättre säkerhetsskyddsarbete:

- **Verksamhetsansvarig chef** är också **ansvarig** för säkerhetsskyddet – det är chefens ansvar att säkerhetsskyddet tidigt beaktas eftersom det sparar tid, pengar och ger ett bättre skydd.

- Använd **hela** säkerhetsorganisationen – Säkerhetschef, IT-säkerhetschef, Signalskyddschef och **säkerhetsmän**.
- Se till att säkerhetsplaneringen hålls **aktuell** – analys, planer och bestämmelser.
- Genomför **internutbildning** på bestämmelser.
- Genomför **internkontroll**, stickprov.

Säkerhetskontorets uppgift är att åstadkomma de förutsättningar, riktlinjer och tydlighet som *gör det lätt att göra rätt* – för att bevara de skyddsvärden som främst berör Förvarsmakten och för skyddet av Sveriges säkerhet.

Stödkontoret

Musts verksamhet omgärdas med sekretess. Därför har Must egna stöd- och ledningsfunktioner. Dessa rymmer under Must stödkontor. Vid stödkontoret har Must en egen ekonomisektion, säkerhetssektion, HR-sektion och en förvaltningssektion. Här drivs också IT-stöd och informationshantering. Administrationen på Must använder sig i stor utsträckning av egna IT-system som inte är anslutna till Internet.

Vilka jobbar på Must?

På Must arbetar experter med olika kompetenser, t.ex. statskunskap, militär strategi och taktik, teknik, logistik, språk, HR, ekonomi, juridik, IT och kryptologi. 70 procent har civil bakgrund och övriga är militär personal, framför allt officerare. 30 procent är kvinnor. Militär personal rekryteras oftast inom Förvarsmakten. Lediga tjänster annonseras i press och på Förvarsmaktens hemsida.

Den som är mer intresserad av underrättelse- och säkerhetstjänstens utveckling över tid hittar mer material på Musts hemsida (www.forsvarsmakten.se/must).

Den militära underrättelse- och säkerhetstjänstens verksamhet finansieras genom en särskild så kallad anslagspost inom anslaget till Förvarsmaktens verksamhet. För år 2015 uppgick den anslagsposten till 740 miljoner kronor.

Must i offentligheten

Information om Must har två huvudsakliga målgrupper; allmänheten och Förvarsmakten. Must har liksom andra offentliga verksamheter en skyldighet att kommunicera saklig information om sin verksamhet. Flera frågor är också viktiga att belysa utifrån den kunskap Must har om dem. Must fortsatte därför under 2015 att sprida information om sitt uppdrag och sin verksamhet. Chefen för Must deltog under våren i Ekots lördagsintervju i Sveriges Radio. Chefen för säkerhetskontoret vid Must har vid ett flertal tillfällen

svarat på frågor om IT-säkerhetsskydd. Must deltog även i Folk och Förvars Rikskonferens i Sälen i januari, och under politikerveckan i Almedalen i juli.

På grund av sekretess har Must vid vissa tillfällen varit förhindrad att svara eller kommentera frågor och påståenden. Det beror framför allt på att vi behöver skydda vår inriktning, metoder och källor, och det är därför som vi i vissa fall inte kan svara på mediernas och allmänhetens förfrågningar.

Verksamhetsidé och vision

Musts vision:

Ett säkrare Sverige i en osäker värld

Musts verksamhetsidé:

Must ger regeringen och Försvarsmakten unika beslutsunderlag om omvärldsutvecklingen och hot mot Sveriges säkerhet.

Must bidrar till att Försvarsmaktens förmågor utvecklas och att förbanden har en bra hot- och lägesuppfattning. Vi bidrar också till att Försvarsmakten och andra myndigheter har rätt nivå på sin säkerhet.

Must löser sina uppgifter med hög integritet och i samverkan med andra.

Vi utvecklar oss kontinuerligt för att kunna möta förändrade krav.